

УДК 339.5

Сотченко Є.В.

аспірант

Української академії зовнішньої торгівлі

РОЗРАХУНКИ ПРИ ІМПОРТНИХ ТА ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЯХ В МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

У статті досліджено стан експортних та імпорتنних операцій на ринку металургійної продукції у динаміці 2012–2014 рр. Визначені тенденції розвитку системи розрахунків при здійсненні експортних та імпорتنних операцій на міжнародних ринках металургійної промисловості.

Ключові слова: металургійна галузь України, показники, експорт, імпорт, міжнародні розрахунки, спеціалізовані компанії з обслуговування міжнародних розрахунків.

СОТЧЕНКО Е.В. РАСЧЕТЫ ПРИ ИМПОРТНЫХ И ЭКСПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЯХ В МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ: НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

В статье исследовано состояние экспортных и импортных операций на рынке металлургической продукции в динамике 2012–2014 гг. Определены тенденции развития системы расчетов при осуществлении экспортных и импортных операций на международных рынках металлургической промышленности.

Ключевые слова: металлургическая отрасль Украины, показатели, экспорт, импорт, международные расчеты, специализированные компании по обслуживанию международных расчетов.

Sotchenko Ye.V. CALCULATION OF PAYMENTS IN IMPORT AND EXPORT OPERATIONS IN THE METALLURGICAL INDUSTRY OF UKRAINE: DIRECTIONS OF IMPROVEMENT

In the paper, we investigate the state of export and import operations in the market of metallurgical products in the dynamics of 2012–2014. Tendencies of the development of settlement system in the implementation of export and import operations in international markets of metallurgical industry are determined.

Keywords: metallurgical industry of Ukraine, indicators, exports, imports, international payments, company specialized in international settlements.

Постановка проблеми. Металургійна галузь є одним із найголовніших елементів економіки України та відіграє дуже важливу роль у її подальшому розвитку. Металургія – головне джерело надходжень іноземної валюти до державного бюджету України. Продукція металургійного комплексу є основною складовою експорту промислової галузі країни, тому дуже актуальною проблемою є необхідність вдосконалення системи обслуговування міжнародних розрахунків за зовнішньоторговельними операціями. Це зумовлено насамперед змінами, що відбуваються в економіці, зовнішньоекономічних зв'язках, фінансовій і банківській системах України. Товарообіг України із іншими країнами по операціям металургійного комплексу призводить до збільшення числа зовнішньоторговельних операцій і, відповідно, до збільшення обсягів розрахункових операцій за ними. Таким чином, розвиток і прискорення міжнародних розрахунків за зовнішньоторговельними операціями металургійного комплексу є істотним чинником розвитку зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Дослідження та аналіз стану металургійного комплексу України, а також проблеми розвитку його зовнішньоекономічної діяльності присутні у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як О.Ю. Уфімцевої, С.Д. Топал, Д.Ф. Чернеги, В.М. Нецадим, П.Д. Кудь, Д.В. Іванченко та інших.

Мета статті. Дослідження сучасного стану металургійної галузі України, тенденцій її розвитку, динаміки торговельних операцій України із зарубіжними країнами та обґрунтування методологічних підходів до вдосконалення системи розрахунків за зовнішньоторговельними операціями учасників експортно-імпоротної діяльності України на ринку металургії.

Виклад основного матеріалу. Металургійний комплекс України включає виробництво продукції із чорних та кольорових металів. Виробництво металів

є дуже складним процесом, який проходить багато стадій починаючи з видобування сировини і закінчуючи отриманням готової продукції і сплавів.

В Україні можна виділити три райони чорної металургії: Приазов'я, Придніпров'я і Донбас [4].

До Придніпровського металургійного району входять Запорізький, Криворізький, Нікопольський, Дніпропетровський і Кременчуцький металургійні вузли виробництва. До Донецького металургійного району входять Донецько-Макіївський, Алчевсько-Алмазьянський та Єнакіївський вузли, які виникли навколо родовищ залізної руди та коксівного вугілля. Крім вузлів, у Донецькому районі також виділяють Краматорський, Костянтинівський і Харцизький крупні металургійні центри. Приазовський район чорної металургії включає підприємства Маріуполя, а також Керченський залізорудний комбінат. На світовому ринку Україна представлена такими металургійними заводами і комбінатами: ВАТ «ММК ім. Ілліча», ВАТ «МК «Азовсталь», ВАТ «Метал Сталь Кривий Ріг», ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ВАТ «Алчевський металургійний комбінат» (Індустріальний союз Донбасу), ВАТ «Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського» (Індустріальний союз Донбасу), ВАТ «Єнакіївський металургійний завод» і «Метален» («Метінвест Холдинг»), ВАТ «Макіївський металургійний комбінат», ВАТ «Дніпропетровський металургійний комбінат ім. Петровського», ВАТ «Донецьксталь металургійний завод» [7].

Основними видами металургійної продукції, що реалізується, є сталь, чавун, прокат із чорних металів, труби.

За підсумками 2013 р. з України експортовано близько 26,5 млн. т металопродукції, що на 3,6% перевищує відповідні показники 2012-го. Найбільше зростання порівняно з попереднім роком традиційно демонстрували напівфабрикати (+7,5%).

Між тим зниження цін на світових ринках металу і металургійної продукції призвело до того, що у вартісному вираженні експортні поставки металопродукції склали близько 14,3 млрд. USD, що на 6,7% менше, ніж у 2012-му.

Традиційно найбільшими ринками збуту продовжують залишатися країни Близького Сходу і ЄС-27 (29,3% і 27,8% у товарній структурі відповідно).

Поставки металопродукції порівняно з 2012 р. збільшилися на 3,6%. Одночасно експорт сталевих труб зменшився на 24,1%, що спричинено скороченням поставок даної продукції до країн Митного союзу. У вартісному вираженні експортні поставки металопродукції перевищили 14,3 млрд. USD, сталевих труб – 1,5 млрд. USD. Україна наразі експортує переважно продукцію з низькою доданою вартістю: напівфабрикати – 41%, або 10,8 млн. т, плоский прокат – 25,4%, або 6,7 млн. т, довгомірний прокат – 21,5%, або 5,7 млн. т, металургійна сировина – 12,1%, або 3,1 млн. т [11].

Щодо імпорту, то за даними відділу ринків чорної металургії ДП «Держзовнішінформ», у 2013 р. в Україну ввезено близько 2,14 млн. т металопродукції та 93,4 тис. т сталевих труб. При цьому поставки металопродукції порівняно з попереднім роком скоротилися на 9,2%, одночасно імпорт сталевих труб збільшився на 18,4%. У вартісному вираженні імпорتنі поставки металопродукції перевищили 2,2 млрд. USD, труб – 200 млн. USD. У товарній структурі імпорту переважають сталевий прокат (близько 72%) і металургійна сировина (близько 20%). Решта припадає на напівфабрикати і труби [12].

Отже, констатуємо, що в металургії українські виробники наростили випуск експортної продукції. Однак зниження цін на світових ринках металу не дозволило збільшити валютні надходження від продажу за кордон.

Зазначимо, що одним з напрямків збільшення експорту в металургії залишається модернізація виробництва, скорочення собівартості, виробництво продукції більш високого переділу.

Враховуючи поточну політичну й економічну ситуацію в країні, в 2014 р. можна спостерігати зниження імпорту продукції металургійного комплексу. При цьому істотних змін географічної структури імпорту не відбулося.

У січні-грудні 2014 р. відзначалось зниження імпорту в Україну чорних металів. При цьому істотно впав імпорт сталевих труб (на 34,7%) і металургійної сировини (на 55,5%). В цілому обсяги імпорту металопродукції скоротилися на 37,5%, склавши 1353,8 тис. т [14].

Таблиця 1
Імпорт металургійної продукції в Україні
у січні-грудні 2013–2014 рр., тис. т [14]

Продукція	2013	2014	Зміни, %
Сировинні матеріали	479,3	213,5	- 55,5
Напівфабрикати	82,4	92,8	+ 12,7
Сталевий прокат	1604,1	1047,4	- 34,7
ВСЬОГО	2165,9	1353,8	- 37,5

Джерело: IDC-MET.COM

У січні-грудні 2014 р. в Україну було імпортовано близько 1353,8 тис. т металопродукції, що нижче поставок за аналогічний період попереднього року на 37,5%. Основними регіонами-постачальниками традиційно залишаються країни СНД (53,2%), країни ЄС-28 (24,6%) і країни ПСА (14,8%).

Таблиця 2
Географічна структура українського імпорту
металопродукції в січні-грудні 2013–2014 рр.,
тис. т [14]

Регіони	2013	2014	Структура, %	Зміни, %
СНД	1210,0	719,9	53,2	- 40,5
ЄС-28	361,8	332,7	24,6	- 8,0
ПСА	400,7	200,3	14,8	- 50,0
Інші	192,9	100,8	7,4	- 47,7
ВСЬОГО	2165,9	1353,8	100,0	- 37,5

Джерело: IDC-MET.COM

Далі пропонуємо проаналізувати банківський сегмент, який безпосередньо приймає участь у системі розрахунків при здійсненні експортних та імпорتنих операцій в Україні. У банківському секторі України склалися кілька груп банків [4].

Перша, найбільш істотна група – це «державні» банки (тобто банки з часткою держави в статутному капіталі). Другий за вагомістю сегмент – це великі приватні банки, як правило, працюють в рамках фінансово-промислових груп. Третій банківський сегмент – дочірні банки іноземних фінансових інститутів. Як правило, останні залучають на обслуговування іноземні компанії та здійснюють кредитування компаній і їх співробітників і рідко беруть на себе ризики дрібних і середніх українських підприємств. Нарешті, останній сегмент – це дрібні і середні банки. Всі вони, як правило, є банком одного акціонера, одного клієнта і одного кредитора. Саме з цієї причини ці банки не представляють інтересу для більш великих банківських структур.

В умовах зростаючої конкуренції і падіння прибутковості банківського бізнесу питання скорочення витрат для кредитних організацій є одним з найважливіших. За оцінками фахівців, на виплати відсотків і різних комісій (припустимо, за організацію синдикуваного кредиту) зазвичай припадає близько 80% витрат фінансових установ. Решта 20% розподіляється так: 60% – зарплата співробітників, 40% – «непрофільні» витрати, які складаються з витрат на покупку та оренду нерухомості, IT-забезпечення, оплати рекламних послуг та різного роду господарських потреб. Особливо гостро питання скорочення витрат встає перед кредитними організаціями, що активно розвивають мережу відділень і філій, а також роздрібний напрямок бізнесу, що включає обслуговування представників середнього і малого бізнесу. Кредитним організаціям доводиться відкривати безліч нових точок присутності. І справа це дуже витратна. Немаловажне питання для кредитних організацій – витрати на персонал.

При обслуговуванні міжнародних розрахунків в банках кожного з представлених вище сегментів виникає ряд проблем. Для великого банку з розвинутою мережею необхідно підтримувати штат співробітників, що здійснюють обслуговування операцій міжнародних розрахунків за зовнішньоторговельними операціями, в кількості приблизно 850 осіб (виходячи з 50 філій і 30 додаткових офісів). При цьому кількість операцій, що припадають на одну людину в тиждень, розподіляється вкрай нерівномірно. Практика українських банків така, що функції співробітників, що обслуговують міжнародні розрахунки, розподілені за видами операцій, і немає практики взаємозамінності за цими напрямками. Крім того, кожен уповноважений співробітник бере на себе цілком клієнтську операцію (акредитив, інкасо та ін.) і здійснює всі відповідні їй процедури по мірі надходження документів, заяв, інформації і ін.

Для співробітників також не існує жодних обмежень за часом здійснення процедур (перевірка документів, оформлення авансів, оформлення платежів за акредитивами, інкасо і т. д.), тобто швидкість їх здійснення залежить від наявності співробітника на робочому місці, його завантаженості, вихідних і святкових днів та інших обставин. Негативним моментом є відсутність уніфікованого підходу до виконання операцій з обслуговування міжнародних розрахунків. Кожен окремий підрозділ у філії (додатковому офісі) самостійно вивчає норми міжнародних правил і українського законодавства, вибирає форми і методи організації процесу – форми клієнтських і банківських документів, правила документообігу, підходи до перевірки документів та ін. [8].

Ситуація з проведенням операцій по міжнародних розрахунках в дрібних і середніх банках в цілому відображає проблеми «державних» і великих приватних банків з відсутністю автоматизації процесів та уніфікації підходу. Різниця полягає в тому, що великі банки мають, як правило, менше клієнтів – учасників зовнішньоторгівельної діяльності, і як наслідок – невелика кількість операцій по міжнародних розрахунках (наприклад, не більше 10 акредитивних угод в календарному році). У цій ситуації утримувати великі спеціалізовані структурні підрозділи не вигідно, і використовується принцип взаємозамінності і багатофункціональності співробітників (наприклад, поєднання функцій валютного контролю та обслуговування документарних операцій або одночасного обслуговування кредитних та документарних операцій). Покладання таких суміщених функцій на одного співробітника може мати негативні наслідки з наступних причин:

- кожен з ділянок роботи вимагає ретельного вивчення нормативно-законодавчих актів і використання їх в актуальному стані;

- будь-яка серйозна операція клієнтів вимагає одночасного залучення співробітників декількох ділянок, а при поєднанні функцій несе для співробітників подвійне навантаження і відповідальність, що може призвести до виникнення помилок і неточностей в оформленні та обробці операцій, негативно відбиваються на клієнтах;

- необхідність відволікання співробітників на інші ділянки роботи також не є сприятливим з точки зору швидкості виконуваних розрахунків. Проблеми, з якими стикаються українські банки при обслуговуванні міжнародних розрахунків, крім того, призводять до подорожчання вартості банківських послуг, що також не є вигідним для клієнтів.

Пропонуємо запровадити створення спеціалізованих компаній з обслуговування міжнародних розрахунків при розрахунках за операціями у металургійному комплексі, яка набуває популярності за кордоном.

Основне завдання компанії: виконання операцій з процесингу (обробки) даних за операціями торгового фінансування та міжнародних розрахунків за операціями у металургійному комплексі (з використанням акредитивної і інкасової форм розрахунків) [9].

Такі компанії мають особливу структуру побудови.

Організаційну основу аналізованої структури повинні становити спеціалізовані центри обробки, географічно розташовані в різних регіонах відповідно до зон діяльності. Штат співробітників центру обробки – на рівні 50 осіб. Основна частина співробітників здійснює обробку документів та операцій і розділена на кілька команд, які:

- займаються прийомом документів та обробкою платежів за зовнішньоторгівельними операціями;
- здійснюють роботу з експортними документами (акредитиви, інкасо, гарантії);
- спеціалізуються на обслуговуванні високоризикових операцій;

- здійснюють операції в нічний час.

Додатково в штаті доречно виділити підрозділ, до функцій якого буде входити:

- відстеження і фіксування дефектів і помилок, допущених співробітниками команд обробки (контрольна функція);

- розробка інформаційної системи та координація її роботи з точки зору бізнесу;

- моніторинг країн з низьким рівнем довіри та внесення пропозицій по цій групі країн;

- відповіді на запити клієнтських центрів.

В основі якісного функціонування такої системи здійснення міжнародних розрахунків має бути запроваджений програмний продукт (IT product).

Компанія встановлює, що кожній угоді (процесу) відповідає певна кількість часу (встановлено середні значення):

- операції з авансування зовнішньоторгівельних операцій – 7 хвилин;

- перевірка документів за експортними операціями (акредитивами) – 35 хвилин;

- авізування – 6 хвилин;

- перевірка комплексу документів по імпортним операціям – 10–12 хвилин.

Встановлені норми витрат часу відповідають середнім кваліфікаційним можливостям співробітників, що здійснюють обробку за вищевказаними операціями. Виходячи з представлених значень часових витрат на проведення операцій можна прорахувати середню кількість зовнішньоторгівельних операцій, оброблених щотижня одним співробітником:

- аванси – 300 угод;

- експортні документи – 60 угод;

- авізування – 350 угод;

- імпортні документи – 175–210 угод.

Ці цифри особливо вражають, коли проводиться порівняння з кількістю угод, що здійснюються за зовнішньоторгівельними операціями українськими комерційними банками.

Висновки. В статті показано сучасний стан експорту та імпорту металургійного комплексу Україні. Проведений в роботі аналіз банківського сегменту, який безпосередньо приймає участь у системі розрахунків при здійсненні експортних та імпортних операцій в Україні, показав, що у банківському секторі України склалося кілька груп банків. Запропоновані заходи щодо створення спеціалізованих компаній з обслуговування міжнародних розрахунків при розрахунках за операціями у металургійному комплексі, за оцінкою автора, дозволять істотно зменшити кількість співробітників, уповноважених на обслуговування поточних розрахункових операцій по зовнішньоторгівельних операціях металургійного комплексу, одночасно збільшити кількість оброблених документів при міжнародних розрахунках.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азаров Л., Азарова Р. Міжнародні розрахунки і документарні операції [Електронний ресурс] / Л. Азаров, Р. Азарова – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1027>
2. Антонова О. Використання різних форм міжнародних розрахунків при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності / О. Антонова // Економіст. – 2005. – № 7. – С. 82–85.
3. Булев І.П. Задачи реформирования горно-металлургического

- кого комплексу України / И.П. Булев, Н.Е. Брюховецкая // Экономика промышленности. – 2013. – № 1-2(61-62). – С. 219 – 230.
4. Дербеньова Я.В. Українська металургія: стан та напрями інтеграції / Я.В. Дербеньова // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2013. – № 5. – С. 37–41.
  5. Дурицький І.М. Економіко-математичне моделювання ефективної взаємодії банків з підприємствами: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.03.02 / І.М. Дурицький; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 19 с. – укр.
  6. Левченко О.М. Міжнародні кредитні розрахунки: методи управління // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 1(80). – С. 31–36.
  7. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України: аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ynvestuc polityka- 5b7ef.pdf>
  8. Руда О.Л. Переваги і недоліки використання акредитивної форми розрахунків / О.Л. Руда // Банки и банковская система. – 2012. – 23 с.
  9. Современное состояние металлургической отрасли Украины: международная научно-практическая конференция (от 19 июня 2012 г.) / КНУ им. Т. Шевченка – К., 2012. [Электронный ресурс] – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer27/515.pdf>
  10. Уфімцева О.Ю. Шляхи модернізації металургійної галузі України / О.Ю.Уфімцева, С.Д. Топал // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2013. – № 3. – С. 53–56.
  11. Чернега Д.Ф. Сучасний стан виробничих потужностей металургійної галузі України / Д.Ф. Чернега, В.М. Нецадим, П.Д. Кудь, Д.В. Іванченко // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 2012. – № 5. – С. 92–96.
  12. Офіційний сайт Комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
  13. Офіційний сайт Світової асоціації виробників сталі (WSA) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldsteel.org/>
  14. Информационный портал черной и цветной металлургии Украины – idc-met.com.

УДК 339.94(045)

Супрун С.Д.

кандидат економічних наук

*доцент кафедри економіки підприємства та міжнародної економіки
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

ЛОГІКА ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ТА УМОВ ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Стаття присвячена дослідженню основних факторів та середовища здійснення підприємствами міжнародного бізнесу. Звернена увага на дотримання системних позицій інформаційного забезпечення міжнародної діяльності підприємств. Обґрунтовується необхідність визначення єдиних критеріїв оцінки факторів та їх найважливіших параметрів, які дозволять обрати найбільш ефективну модель поведінки підприємства на зарубіжному ринку.

Ключові слова: міжнародний бізнес, бізнес-поведінка, міжнародне ринкове середовище, критерії оцінки факторів міжнародного середовища, ризики міжнародного бізнесу.

Супрун С.Д. ЛОГИКА ИССЛЕДОВАНИЯ ФАКТОРОВ И УСЛОВИЙ ВЕДЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО БИЗНЕСА

Статья посвящена исследованию основных факторов и среды ведения предприятиями международного бизнеса. Основное внимание уделяется системным позициям информационного обеспечения международной деятельности предприятий. Обосновывается необходимость определения единых критериев оценки факторов и их параметров, которые позволят определить наиболее эффективную модель поведения предприятия на зарубежном рынке.

Ключевые слова: международный бизнес, бизнес-поведение, международная рыночная среда, критерии оценки факторов международной среды, риски международного бизнеса.

Suprun S.D. THE LOGIC OF RESEARCH OF THE FACTORS AND CONDITIONS OF INTERNETIONAL BUSINESS

The article investigates the main factors of the conduct of international business by enterprises. The main attention is focused on the system positions of the informational support of international activities of enterprises. The necessity of determination of common criteria for evaluating factors and their most important parameters are substantiated. This allows to choose the most efficient behaviour model on foreign markets.

Keywords: international business, business behaviour, international market environment, criteria for evaluating the international environment factors, risks of international business.

Постановка проблеми. Реалізація підприємствами своєї міжнародної діяльності починається з вивчення середовища бізнесу. Вивчення середовища міжнародного бізнесу становить не просто виявлення й оцінку численних національних чинників реалізації міжнародної підприємницької діяльності, а й здійснення порівняльного аналізу основних параметрів економічних систем, які формують специфіку і потенціал міжнародної взаємодії економічних суб'єктів. Проте слід відмітити, що дослідження світового досвіду у сфері вивчення факторів міжнародного середовища господарювання свідчить про однобічний (переважно описовий і констатуючий) підхід до оцінки та класифікації різноманітних, багаторівневих умов між-

народного бізнесу. Також недостатня увага приділяється можливостям застосування формалізованих методів аналізу та інтенсивних способів використання результатів, відкоригованих на потребу розвитку окремого виду міжнародного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення середовища здійснення міжнародного бізнесу вітчизняними підприємствами є базовим і визначальним етапом для здійснення різноманітних завдань зовнішньоекономічної діяльності залежно від інтенсивності міжнародної взаємодії. Зокрема, якість вивчення ринкового середовища визначає успішність бізнес-поведінки суб'єктів господарювання в міжнародному економічному просторі. Від